Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)

9. oktober 2025*

»Præjudiciel forelæggelse – socialpolitik – direktiv 2003/88/EF – tilrettelæggelse af arbejdstiden – artikel 2, nr. 1) – begrebet »arbejdstid« – forbedringsarbejde i beskyttede naturområder – arbejdstagernes transporttid mellem et fast afgangssted og naturområder – medregning af denne transporttid i disse arbejdstageres arbejdstid«

I sag C-110/24,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana (øverste regionale domstol i den selvstyrende region Valencia, Spanien) ved afgørelse af 24. januar 2024, indgået til Domstolen den 9. februar 2024, i sagen

Sindicat de Treballadores i Treballadors de les Administracions i els Serveis Públics (STAS-IV)

mod

Valenciana d'Estratègies i Recursos per a la Sostenibilitat Ambiental SA (VAERSA),

procesdeltagere:

Comisiones Obreres del País Valencià (CCOO-PV),

Confederació General del Treball del País Valencià i Múrcia – (CGT-PV),

Unión General de Trabajadores del País Valenciano – (UGT-PV),

Sindicato Intercomarcal de Trabajadores de Castellón (SIT),

Unión Sindical Obrera de la Comunidad Valenciana (USO),

Colectivo de Personal Administrativo y Técnico de VAERSA (CPAT VAERSA),

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling),

* Processprog: spansk.

sammensat af afdelingsformanden, I. Ziemele (refererende dommer), og dommerne A. Kumin og S. Gervasoni,

generaladvokat: J. Richard de la Tour,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

– Valenciana d'Estratègies i Recursos per a la Sostenibilitat Ambiental SA (VAERSA) ved letradas Mª. T. Lleó Alonso og I. Sánchez Lázaro,

– Comisiones Obreres del País Valencià (CCOO-PV) ved abogada A.M. García Mateu,

– den spanske regering ved M. Morales Puerta, som befuldmægtiget,

– Europa-Kommissionen ved I. Galindo Martín og D. Recchia, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

1 Denne anmodning om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 2 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/88/EF af 4. november 2003 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden (EUT 2003, L 299, s. 9).

2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem på den ene side Sindicat de Treballadores i Treballadors de les Administracions i els Serveis Públics (STAS-IV) og på den anden side Valenciana d'Estratègies i Recursos per a la Sostenibilitat Ambiental SA (VAERSA) vedrørende medregning i arbejdstiden af biodiversitetsmedarbejderes transporttid ved begyndelsen og afslutningen af deres arbejdsdag.

Retsforskrifter

EU-retten

3 Artikel 1 i direktiv 2003/88 med overskriften »Formål og anvendelsesområde« bestemmer følgende:

»1. Dette direktiv indeholder minimumsforskrifter for sikkerhed og sundhed i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden.

2. Dette direktiv finder anvendelse på:

a) de minimale daglige hvileperioder, ugentlige hvileperioder og årlige ferier, på pauser og på den maksimale ugentlige arbejdstid, samt på

b) visse aspekter i forbindelse med natarbejde, skifteholdsarbejde og arbejdsrytme.

3. Dette direktiv finder anvendelse på alle former for private og offentlige aktiviteter som defineret i artikel 2 i [Rådets] direktiv 89/391/EØF [af 12. juni 1989 om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under arbejdet (EFT 1989, L 183, s. 1)], jf. dog nærværende direktivs artikel 14, 17, 18 og 19.

[...]«

4 Dette direktivs artikel 2 med overskriften »Definitioner« fastsætter følgende i nr. 1) og 2):

»I dette direktiv forstås ved:

1) »arbejdstid«: det tidsrum, hvori arbejdstageren er på arbejde og står til arbejdsgiverens rådighed under udførelsen af sin beskæftigelse eller sine opgaver i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis[…]

2) »hvileperiode«: det tidsrum, der ikke er arbejdstid.«

Spansk ret

5 Ley del Estatuto de los Trabajadores (lov om arbejdstagere) i den version, der følger af Real Decreto legislativo 2/2015, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Estatuto de los Trabajadores (kongeligt lovdekret nr. 2/2015 om vedtagelse af den konsoliderede udgave af lov om arbejdstagere), af 23. oktober 2015 (BOE nr. 255 af 24.10.2015, s. 100224) bestemmer i stk. 1, 3 og 5 i artikel 34 med titlen »Arbejdstid«:

»1. Arbejdstidens længde er den, der er fastsat i de kollektive overenskomster eller i ansættelseskontrakterne.

Den maksimale almindelige arbejdstid er 40 effektive timer om ugen i gennemsnit på årsbasis.

[...]

3. Mellem afslutningen på en arbejdsdag og begyndelsen af den næste skal der mindst forløbe 12 timer.

Antallet af effektive almindelige arbejdstimer pr. dag kan ikke overstige ni timer, medmindre en kollektiv overenskomst eller i mangel heraf en aftale mellem virksomheden og arbejdstagerrepræsentanterne fastsætter en anden fordeling af den daglige arbejdstid; hvileperioden mellem arbejdsperioderne skal under alle omstændigheder overholdes.

[...]

5. Arbejdstiden beregnes således, at arbejdstageren såvel ved arbejdsdagens begyndelse som ved dens afslutning befinder sig på arbejdsstedet.«

Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

6 VAERSA, et aktieselskab, hvis aktiemajoritet ejes af Generalitat Valenciana (den selvstyrende region Valencia, Spanien), er en statslig virksomhed, der har til opgave at gennemføre offentlige investeringer med henblik på at forbedre naturområderne i det europæiske økologiske net Natura 2000. Med henblik herpå intervenerer VAERSA i naturområder på hele regionen Valencias område ved hjælp af femten afdelinger hver bestående af fire personer, hvis aktiviteter er opdelt i på forhånd fastlagte geografiske områder, nærmere bestemt seks afdelinger i Provincia de Valencia (provinsen Valencia, Spanien), fire afdelinger i Provincia de Alicante (provinsen Alicante, Spanien) og fem afdelinger i Provincia de Castellón (provinsen Castellón, Spanien).

7 Det biodiversitetspersonale, der er tilknyttet disse afdelinger under betegnelsen »Natura 2000-personale«, leverer sine tjenester i naturlige mikroreservater. For at komme frem til reservaterne benytter disse arbejdstagere køretøjer, der tilhører VAERSA, hvori de rejser fra et afgangssted, der kaldes en »base«. »Baserne« er faste steder, der for hver afdeling er fastlagt i en referencekommune inden for det naturområde, hvor de nævnte arbejdstagere udfører deres opgaver.

8 VAERSA har ligeledes gruppeledere på provinsniveau. Hver måned informeres gruppelederne ved beskeder via onlinekommunikationsapplikationen WhatsApp om de månedlige arbejdsplaner, som er inddelt efter provins, afdeling og den specifikke arbejdsdag, med angivelse af det nøjagtige arbejdssted, det arbejde, som hver afdeling skal udføre, og andre tekniske forhold.

9 De omhandlede arbejdstagere ankommer på egen hånd fra deres hjem til basen, hvor de skal være kl. 8.00. Når de er ankommet til basen, stiller VAERSA et køretøj til rådighed, hvori det udstyr, der er nødvendigt for udførelsen af arbejdet, befinder sig. Fra basen kører de med dette køretøj, som bliver ført af en af VAERSA's ansatte, til det omhandlede arbejdssted. Kl. 15.00 ophører arbejdet på arbejdsstedet, og arbejdstagerne bliver kørt tilbage til basen i køretøjet. Fra basen vender de på egen hånd hjem til deres bopæl.

10 Selv om det i de individuelle ansættelseskontrakter for biodiversitetsmedarbejderne er fastsat, at den transporttid, der bruges på ud- og hjemrejsen fra basen til arbejdsstedet i det pågældende mikroreservat og derfra tilbage til basen, ikke betragtes som faktisk arbejdstid, medregner VAERSA i praksis disse arbejdstagernes daglige transporttid fra basen til dette arbejdssted som faktisk arbejdstid. Selskabet medregner derimod ikke hjemrejsen fra det nævnte arbejdssted til basen ved arbejdsdagens afslutning.

11 STAS-IV har anlagt et kollektivt søgsmål mod VAERSA ved Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana (øverste regionale domstol i den selvstyrende region Valencia, Spanien), som er den forelæggende ret, og denne ret har anført, at parterne i hovedsagen ikke har bestridt den faktiske situation, der ligger til grund for denne tvist. Ifølge denne ret opstår imidlertid i det væsentlige spørgsmålet om, hvorvidt den tid, som biodiversitetsmedarbejderne bruger på at vende tilbage fra det mikroreservat, hvor de udfører de pågældende arbejder, til den base, der er fastsat af VAERSA, skal medregnes som »arbejdstid« som omhandlet i artikel 2, nr. 1), i direktiv 2003/88.

12 Den forelæggende ret har anført, at Tribunal Supremo (øverste domstol, Spanien) i henhold til dom af 10. september 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras (C-266/14, EU:C:2015:578), i dom nr. 605/2020 af 7. juli 2020 fastslog, at for så vidt angår en virksomhed, der leverer tjenesteydelser i form af installation, vedligeholdelse og reparation af elevatorer, skulle de pågældende arbejdstageres transporttid fra deres bopæl til kundernes bopæl anses for arbejdstid. Denne ret fandt nemlig, at »hvis transporten til kundens bopæl er nødvendig for videreudvikling af virksomheden, som ikke ville være i stand til at installere, vedligeholde eller reparere elevatorer, hvis den ikke sendte sine ansatte til kundernes hjem med det nødvendige materiel og værktøj, med den deraf følgende indvirkning på faktureringen af disse ydelser, er det klart, at disse transporter skal anses for arbejdstid«.

13 Tribunal Supremos (øverste domstol) dom nr. 617/2021 af 9. juni 2021 om transport af arbejdstagere, der udfører håndteringsarbejde i forbindelse med industrielle maskiner, går i samme retning.

14 Den forelæggende ret har imidlertid henvist til uoverensstemmelser i praksis fra Tribunal Supremo (øverste domstol). Ved dom nr. 784/2019 af 19. november 2019 afviste Tribunal Supremo nemlig at anse den tid, der medgik til brandmænds transport i en lufthavn mellem den tekniske servicebygning, hvor de arbejdede, når de ikke foretog indgreb, og det sted, hvor de skulle afløse deres kolleger, for arbejdstid. Tribunal Supremo (øverste domstol) begrundede denne opfattelse med, at »[de berørte arbejdstagere] i den tid, der forløber fra den tekniske blok til flyrednings- og brandslukningsparken, reelt ikke står til arbejdsgiverens rådighed, men udfører en forberedende opgave, der svarer til den opgave at bevæge sig fra virksomhedens garderobe til arbejdspladsen. Den omstændighed, at arbejdstagerne af sikkerhedshensyn først skal skaffe sig adgang til den tekniske blok og bruge et magnetisk adgangskort, betyder ikke, at arbejdstiden er begyndt at løbe. I mellemtiden må arbejdstageren ikke udføre nogen personlige opgaver og kan heller ikke knyttes til noget hverv, da han befinder sig uden for rammerne af sin produktive aktivitet«.

15 Den forelæggende ret har endvidere anført, at den tidligere selv er nået frem til modstridende løsninger i to sager, der vedrørte individuelle søgsmål anlagt af to biodiversitetsmedarbejdere mod VAERSA om hensyntagen til deres transport mellem basen og de pågældende mikroreservater, selv om den støttede sig på den samme praksis fra Domstolen i forbindelse med behandlingen af disse sager.

16 I dom nr. 2696/2021 af 21. september 2021 afviste den forelæggende ret således at anse de transporter, som arbejdstagerne foretog mellem basen og de pågældende mikroreservater, for arbejdstid med den begrundelse, at arbejdstagerne under disse transporter hverken stod til rådighed for deres arbejdsgiver eller var i stand til at udføre deres opgaver. Til gengæld fastslog denne ret i dom nr. 3555/2021 af 3. december 2021, at de nævnte transporter udgjorde arbejdstid.

17 I denne henseende skyldes den forelæggende rets tvivl med hensyn til, om sådanne rejser udgør arbejdstid som omhandlet i artikel 2, nr. 1), i direktiv 2003/88, at selv om det er korrekt, at biodiversitetsmedarbejderne under transporten fra det omhandlede arbejdssted til basen ikke udfører deres arbejde, kan de heller ikke disponere frit over deres tid, idet denne transport obligatorisk skal foretages i et køretøj, der tilhører deres arbejdsgiver, på et på forhånd fastlagt tidspunkt og efter en af denne arbejdsgiver fastlagt tidsplan.

18 På denne baggrund har Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana (øverste regionale domstol i den selvstyrende region Valencia) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 2 i [direktiv 2003/88] fortolkes således, at den tid, der bruges på den transport, som arbejdstagerne foretager i virksomhedens [køretøj] ved arbejdsdagens begyndelse og afslutning fra basen til det mikroreservat eller arbejdssted, hvor de udfører deres arbejde, og herfra til basen, udgør »arbejdstid«, således som dette begreb er defineret i direktivets artikel 2?«

Om det præjudicielle spørgsmål

19 Den forelæggende ret ønsker med sit spørgsmål nærmere bestemt oplyst, om artikel 2, nr. 1), i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den tid, der bruges på den ud- og hjemrejsestrækning, som arbejdstagere sammen skal tilbagelægge på et tidspunkt, der er fastsat af deres arbejdsgiver, og med et køretøj tilhørende denne, for at komme fra et bestemt sted, der er fastsat af denne arbejdsgiver, til det sted, hvor den karakteristiske ydelse, der er fastsat i den ansættelseskontrakt, som disse arbejdstagere og nævnte arbejdsgiver har indgået, leveres, skal eller ikke skal anses for at være »arbejdstid« som omhandlet i denne bestemmelse.

20 Hvad angår ordlyden af artikel 2, nr. 1), i direktiv 2003/88 definerer denne bestemmelse begrebet »arbejdstid« som »det tidsrum, hvori arbejdstageren er på arbejde og står til arbejdsgiverens rådighed under udførelsen af sin beskæftigelse eller sine opgaver i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis«. I dette direktivs artikel 2, nr. 2), defineres begrebet »hvileperiode« omvendt som »det tidsrum, der ikke er arbejdstid«.

21 Domstolen har i øvrigt fastslået, at direktiv 2003/88 ikke fastsætter en mellemkategori mellem arbejds- og hvileperioder, idet disse to kategorier udelukker hinanden (jf. i denne retning dom af 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, præmis 25 og 26 og den deri nævnte retspraksis).

22 I denne henseende fremgår det af Domstolens praksis, at begreberne »arbejdstid« og »hvileperiode« i den forstand, hvori de er anvendt i direktiv 2003/88, udgør EU-retlige begreber, der skal defineres efter objektive kriterier under hensyn til direktivets opbygning og formål, idet de tilsigter at fastsætte minimumsforskrifter med henblik på at forbedre arbejdstagernes leve- og arbejdsvilkår. Kun en sådan selvstændig fortolkning kan sikre det nævnte direktiv sin fulde virkning samt en ensartet anvendelse af disse begreber i samtlige medlemsstater (dom af 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, præmis 27 og den deri nævnte retspraksis).

23 Endelig bemærkes, at samme direktivs artikel 2 ikke er blandt de af direktivets bestemmelser, som det er tilladt at fravige (dom af 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, præmis 28 og den deri nævnte retspraksis).

24 Med henblik på at besvare det forelagte spørgsmål skal det således undersøges, om de elementer, der indgår i begrebet »arbejdstid«, og som er nævnt i denne doms præmis 20, er eller ikke er til stede i en situation som den i hovedsagen omhandlede for så vidt angår den tid, der går med transport af arbejdstagere ved hjælp af et køretøj, der tilhører deres arbejdsgiver, mellem et af

arbejdsgiveren fastsat afgangssted og de naturområder, hvor disse arbejdstagere udfører deres arbejde, og om denne tid følgelig skal anses for at være »arbejdstid« som omhandlet i artikel 2, nr. 1), i direktiv 2003/88.

25 Hvad angår det første element, der indgår i begrebet »arbejdstid«, hvorefter arbejdstageren skal være under udførelse af sin beskæftigelse eller sine opgaver, har Domstolen allerede fastslået, at arbejdstagere skal anses for at være under udførelse af deres beskæftigelse eller deres opgaver i transporttiden mellem deres bopæl og deres kunder, eftersom transporterne er en nødvendig forudsætning for, at de kan udføre arbejdstagernes tekniske ydelser hos kunderne. På denne baggrund skal arbejdstagere, som befinder sig i en sådan situation, anses for at være under udførelse af deres beskæftigelse eller deres opgaver i denne transporttid (jf. i denne retning dom af 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, præmis 32 og 34).

26 I det foreliggende tilfælde fremgår det af de sagsakter, som Domstolen råder over, at de omhandlede arbejdstagere udfører deres arbejde i naturområder, der er beliggende på hele den selvstyrende region Valencias område, nærmere bestemt i forskellige naturlige mikroreservater. De tager ikke direkte fra deres bopæl til det arbejdssted, de har fået tildelt, men skal nå frem til et af VAERSA fastsat afgangssted på et givet tidspunkt. Fra dette afgangssted, den såkaldte »base«, skal de køre sammen med de øvrige medlemmer af deres hold i et køretøj tilhørende VAERSA, som føres af en af VAERSA's ansatte, og som ligeledes transporterer det udstyr, der er nødvendigt for udførelsen af det omhandlede arbejde. Når disse arbejdstagere er færdige med at arbejde, bliver de kørt tilbage fra arbejdsstedet til basen i dette køretøj, hvorfra de på egen hånd vender hjem til deres bopæl. Det fremgår desuden af forelæggelsesafgørelsen, at de udpegede gruppeledere hver måned underrettes om bl.a. den nøjagtige placering af arbejdsstedet.

27 Med forbehold af den efterprøvelse, som det påhviler den forelæggende ret at foretage, følger det heraf, at de nærmere vilkår for transporten af de omhandlede biodiversitetsmedarbejdere er fastsat af disses arbejdsgiver, som bl.a. angiver det transportmiddel, som skal anvendes til denne transport, afgangs- og returstedet herfor, afgangstidspunktet for den nævnte transport samt destinationen, nemlig et arbejdssted. Disse arbejdstagere har således ikke et fast eller sædvanligt arbejdssted. De skal nødvendigvis rejse med henblik på at præstere de ydelser, der er fastsat i den ansættelseskontrakt, som er indgået med denne arbejdsgiver, under overholdelse af de af arbejdsgiveren fastsatte transportvilkår.

28 Under disse omstændigheder skal sådanne transporter anses for at være uløseligt forbundet med deres egenskab af biodiversitetsmedarbejdere og dermed for at være et led i udøvelsen af deres beskæftigelse. Følgelig skal arbejdstagere, der befinder sig i en situation som den i hovedsagen omhandlede, anses for at være under udførelse af deres beskæftigelse eller deres opgaver i transporttiden ved arbejdsdagens begyndelse og afslutning fra et sted, der er fastsat af deres arbejdsgiver, til det arbejdssted, hvor de udfører deres arbejde, og fra sidstnævnte sted til førstnævnte sted.

29 Hvad angår det andet element, som indgår i begrebet »arbejdstid« som omhandlet i artikel 2, nr. 1), i direktiv 2003/88, hvorefter arbejdstageren i dette tidsrum skal stå til arbejdsgiverens rådighed, har Domstolen fastslået, at den afgørende faktor er den omstændighed, at arbejdstageren er forpligtet til fysisk at opholde sig på det sted, som arbejdsgiveren har anvist, for dér at være til arbejdsgiverens rådighed med henblik på straks at kunne udføre de fornødne

opgaver, såfremt der opstår behov herfor (dom af 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, præmis 35 og den deri nævnte retspraksis).

30 For at en arbejdstager kan anses for at stå til arbejdsgiverens rådighed skal denne arbejdstager således befinde sig i en situation, hvor han retligt set er forpligtet til at efterkomme sin arbejdsgivers anvisninger og udføre sin beskæftigelse for denne (dom af 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, præmis 36).

31 I modsætning hertil fremgår det af Domstolens praksis, at arbejdstagernes mulighed for at råde over deres tid med færre begrænsninger og bruge den i egen interesse er et element, der kan vise, at den omhandlede tidsperiode ikke udgør arbejdstid som omhandlet i direktiv 2003/88 (dom af 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, præmis 37 og den deri nævnte retspraksis).

32 I det foreliggende tilfælde fremgår det af anmodningen om præjudiciel afgørelse, at de omhandlede arbejdstagere under deres transport fra basen til det sted, hvor den karakteristiske ydelse i henhold til den omhandlede ansættelseskontrakt leveres, og omvendt fra dette sted til basen, er forpligtet til at følge arbejdsgiverens anvisninger. Det er nemlig denne arbejdsgiver, der pålægger sit personale at indfinde sig på basen, hvis beliggenhed fastlægges af den nævnte arbejdsgiver, på et bestemt klokkeslæt for at køre sammen i et køretøj, der tilhører samme arbejdsgiver, og som føres af dennes ansatte til det nævnte sted.

33 Med forbehold af den efterprøvelse, som det påhviler den forelæggende ret at foretage, skal det således lægges til grund, at de omhandlede arbejdstagere under transportens nødvendige længde, som oftest ikke kan forkortes, ikke har mulighed for frit at råde over deres tid og bruge den i egen interesse, hvorfor de følgelig står til deres arbejdsgivers rådighed (jf. i denne retning dom af 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, præmis 39).

34 Under de nævnte transporter skal disse arbejdstagere følgelig anses for at stå til deres arbejdsgivers rådighed, således at det andet element, der indgår i begrebet »arbejdstid« som omhandlet i artikel 2, nr. 1), i direktiv 2003/88, er karakteriseret i det foreliggende tilfælde.

35 Hvad endelig angår det tredje element i dette begreb, hvorefter arbejdstageren skal være på arbejde i det pågældende tidsrum, har Domstolen fastslået, at når en arbejdstager, som ikke længere har et fast arbejdssted, udfører sine opgaver under den transport, som han foretager til eller fra en kunde, skal denne arbejdstager også anses for at være på arbejde under denne transport. Eftersom transporterne er en uadskillelig del af at være en arbejdstager, som ikke har et fast eller sædvanligt arbejdssted, kan sådanne arbejdstageres arbejdssted nemlig ikke indskrænkes til disse arbejdstageres fysiske arbejdssted hos deres arbejdsgivers kunder (dom af 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, præmis 43).

36 Med forbehold af den efterprøvelse, som det påhviler den forelæggende ret at foretage, og således som det fremgår af denne doms præmis 27 og 28, skal de omhandlede arbejdstagere i det foreliggende tilfælde under den transport, som de foretager fra basen til det pågældende arbejdssted og herfra til basen, anses for ikke at have et fast arbejdssted og for at være under udførelse af deres beskæftigelse eller deres opgaver.

37 Det følger af det ovenstående, at disse arbejdstagere under disse transporter skal anses for at være på arbejde, således at det tredje element, der indgår i begrebet »arbejdstid« som omhandlet i artikel 2, nr. 1), i direktiv 2003/88, ligeledes er til stede i det foreliggende tilfælde.

38 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 2, nr. 1), i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den tid, der bruges på den ud- og hjemrejsestrækning, som arbejdstagere sammen skal tilbagelægge på et tidspunkt, der er fastsat af deres arbejdsgiver, og med et køretøj tilhørende denne, for at komme fra et bestemt sted, der er fastsat af denne arbejdsgiver, til det sted, hvor den karakteristiske ydelse, der er fastsat i den ansættelseskontrakt, som disse arbejdstagere og nævnte arbejdsgiver har indgået, leveres, skal anses for at være »arbejdstid« som omhandlet i denne bestemmelse.

Sagsomkostninger

39 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Sjette Afdeling) for ret:

Artikel 2, nr. 1), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/88/EF af 4. november 2003 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden

skal fortolkes således, at

den tid, der bruges på den ud- og hjemrejsestrækning, som arbejdstagere sammen skal tilbagelægge på et tidspunkt, der er fastsat af deres arbejdsgiver, og med et køretøj tilhørende denne, for at komme fra et bestemt sted, der er fastsat af denne arbejdsgiver, til det sted, hvor den karakteristiske ydelse, der er fastsat i den ansættelseskontrakt, som disse arbejdstagere og nævnte arbejdsgiver har indgået, leveres, skal anses for at være »arbejdstid« som omhandlet i denne bestemmelse.

Underskrifter